

Els nous retallables

Tothom ha fet als set o vuit anys casetes de paper amb un arbret a la porta que mai no s'hi plantava. A l'escola ens obligaven a realitzar octaedres i piràmides que ens impregnaven els dits de cola, que després xuclàvem amb deliri. D'uns anys ençà, assistim al redescobriments de l'arquitectura de paper i el seu món màgic. És la història del retallable.

Actualment, el retallable ha esdevingut un objecte de recordatori d'ús propagandístic, majoritàriament, i ha perdut el sentit lúdic que aquest joguet ha tingut sempre. Fa molts anys, davant la manca de cola, els xiquets havien de fabricar-la amb aigua i farina per tal d'enganxar les peces. Posteriorment, productes com el *Pegamín*, nom comercial que ha esdevingut la denominació corrent per a la resta de coles, facilitaven les coses.

Pepe Cardona, un dels realitzadors valencians més prolífics, fill de pastissers, es gastava en la «paraeta» els pocs diners que els seus pares li donaven, per ajudar-los en la faena.

«A mi, no m'agradaven els caramels, i comprava fulls de retallables. Després, al carrer, amb els amics els muntàvem. Això durà fins que vaig entrar a l'escola».

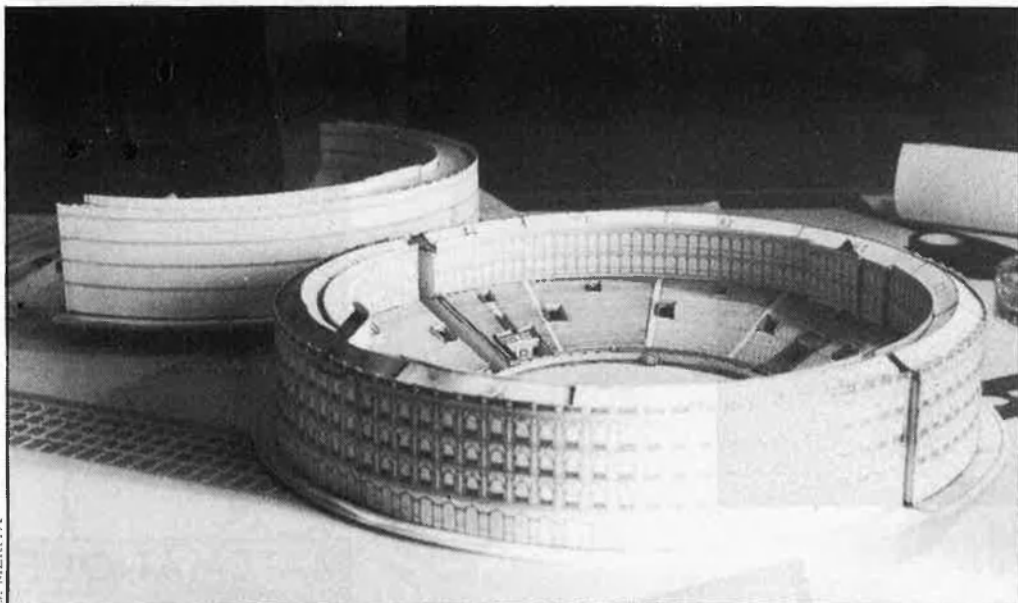
Ara sembla que el procés s'ha invertit; els xiquets els han pres el gust a partir de l'escola. A casa s'obliden de la pistola «làser» que mata «fardatxos» i emprenen els pares amb les tisores, deixant el pis ple de tires de paper. La pre-tecnologia —així es denomina l'assignatura— ha incorporat el retallable al seu programa. «M'agradaven les casetes de poble —afirma Cardona—; allí estan soles, mentre que a la ciutat formen blocs. Em recordaven els tres mesos d'estiu a la Marina».

Arquitectures de paper

Retallar un plànol amb tisora i formar un volum amb la goma és, en definitiva, l'essència d'aquest joc, al contrari d'altres manifestacions com el cinema, la fotografia i la pintura,

No són com els d'abans, tires de soldats o casetes d'una planta. El retallable actual busca la publicitat o la reproducció arquitectònica i s'allunya del joc.

Josep Merita i Eduard Montagud

que transformen una realitat tridimensional en dues dimensions. Potser per aquest fet diverses institucions i entitats privades han començat la correguda de perpetuar alguns edificis en fulls de paper, que encara que no es munten i acaben en el calaix de qui els rep, prestigien qui els regala. Des de cartells de pel·lícules com *La Vaquilla* fins a vaixells rusos, el retallable s'usa com a reclam.

Apassionades per un urbanisme recuperador, les institucions es llancen a reproduir els seus edificis més significatius. Apareix l'arquitectura de paper, predominantment feta pels mateixos arquitectes. Monuments com el Congrés de Diputats, a Madrid, o l'edifici de la Caixa d'Estalvis de València, en compte de proporcionar coneixements sobre l'objecte que es retalla i alhora es palpa, esdevenen sovint irrealitzables. El retallable es converteix, aleshores, en irretallable.

La suplantació de la pedra pel paper no és el millor camí per a conservar la memòria històrica d'un monu-

ment. La pedra es manté amb una política de restauració. A més, ja hi ha plànols, postals i altres documents que en donen constància i, en qualsevol moment, els xiquets poden visitar-los amb els pares, les escoles, etc. Si l'usuari principal d'aquests monuments és el xiquet, cal afegir a la dificultat que hem dit abans el fet que també deixen coartada la imaginació i la llibertat de moviments que

proporcionen les figures del retallable.

Sense bous ni toreros

A part, aquests tipus de treballs es queden per a utilitat de col·leccionistes i arquitectes nostàlgics, que tenen a l'abast de la mà una maqueta de paper. Ja ha eixit a la venda un retall de la plaça de Bous de València, que es regalà, també, durant les corregudes de la Fira de Juliol d'aquesta ciutat. El problema és que aquesta maqueta, disfressada de retallable, no té el punt més substancial del referent: els protagonistes. Una vegada més, ens hem quedat a la lluna de València, i els interessos publicitaris han privat sobre el joc.

Per contra, hi ha el projecte del pintor Vicent Martínez, un dels últims descobriments de la galerista Juana Mordó, a Madrid, sobre la processó del Corpus, que ha quedat paralitzat, tot i que diversos organismes, com l'Ajuntament de València o la Conselleria de Cultura, han mos-

trat interès a editar-lo. Es tracta d'un conjunt de làmines amb figures del Corpus, i els altres elements materials que hi desfilen.

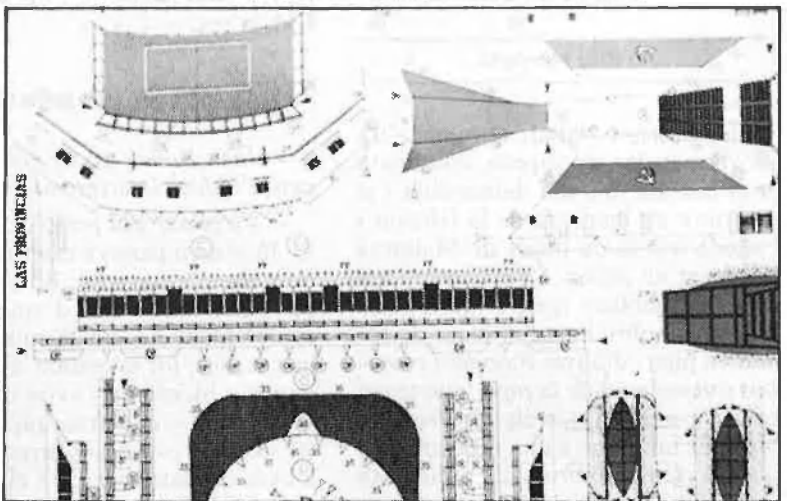
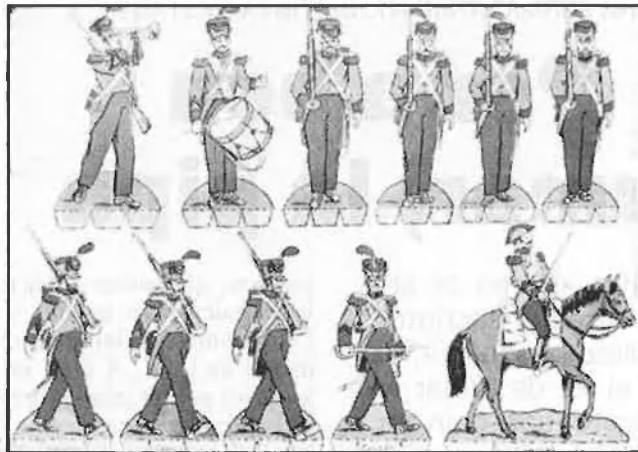
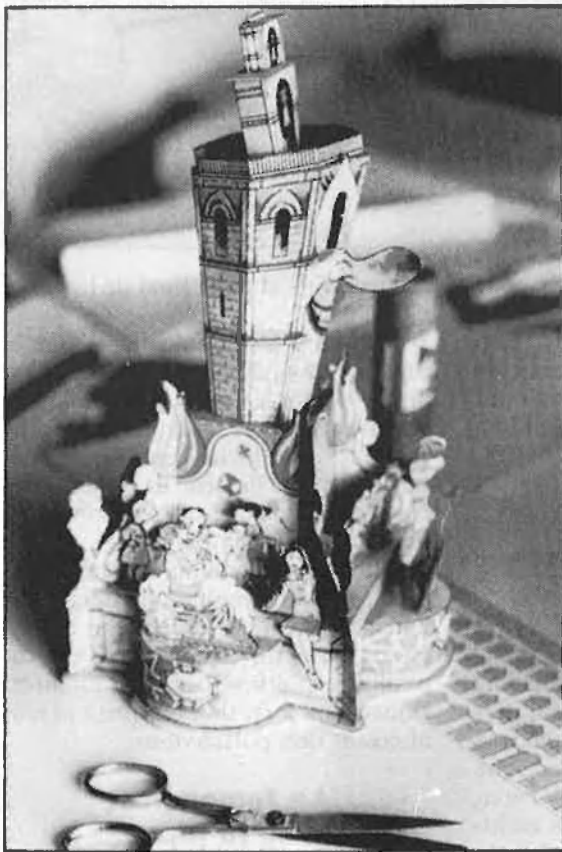
Recuperar tradicions que corren el risc d'oblidar-se hauria de ser el nord de la política institucional, en tot cas. Roba antiga que ja no s'usa o edificacions populars a punt de desaparèixer es perdran d'ací a pocs anys. Als llibres de text s'hauria d'aprofundir aquests aspectes i proporcionar, per mitjà del retallable, una informació al xiquet que, d'altra manera, desapareixerà amb les pròximes generacions.

(l'Horta Nord) i Ediciones Roma, de Barcelona, que omplien el curt mercat existent. La no-renovació dels sistemes comercials —és un producte que no xifra la quantitat de venda— ha ocasionat la progressiva pèrdua i el deteriorament d'aquesta activitat. Avui es dediquen a fer treballs d'encàrrec, personatges televisius, sobretot, i han abandonat pràcticament la iniciativa directa.

La Tijera, clàssica dins del sector i creadora de la silueta de doble cara, ha desaparegut i ha donat pas a un procés de reconversió en aquest àmbit, que es debat entre el reduït mer-

les editorials a recollir l'almoïna dels antics fulls de regle, que a poc a poc aniran a parar a la cistella dels papers.

Les edicions no es renoven i es repeteixen velles sèries. Els col·leccionistes solen ser persones de més de quaranta anys, que, per un fetixisme nostàlgic, conserven aquests records. Els uns provenen del paper, com és el cas de postals, baralles, cromos, i, els altres, del camp del miniaturisme. Entre els primers, destaquen el periodista i el crític d'art Joan Manuel Llopis, que afirma que el retallable ha quedat com un art menor, encara

En la pàgina 34, la plaça de bous de València, sense protagonistes. En la 35, a l'esquerra, una falla en casa. A la dreta, dalt, les tires de sempre; baix, retallable de vaixell rus, delicadesa del diari «Las Provincias».

Una fantasia a desenrotllar

Entre els fulls més curiosos que hem pogut veure, hi ha el muntatge d'una falla. Malgrat el baix preu de venda, 150 pessetes, no s'aconseguí de col·locar-la comercialment i l'autor hagué de cobrar amb exemplars. Situacions com aquesta parlen ben clarament del difícil traspàs de l'edició a la venda. Actualment, només hi ha dues empreses que en fan: Arts Gràfiques Excomin, a Emperador

cat amb efectes publicitaris i una iniciativa empresarial que no acaba de trobar el seu lloc actual.

Avui, els grans magatzems i les tendes venen el retallable per blocs, i els xiquets no poden comprar-ne, com s'esdevenia abans. Així, han perdut la capacitat de decisió que té poder-ho fer sense el filtre que suposen els seus pares, com és el cas d'un joguet de cinc-cents, mil o dues mil pessetes.

Ara, molts dels vells realitzadors arrosseguen la seua misèria i tornen a

que no ho siga, i del qual procedia el 95 % del material exhibit recentment en l'exposició *Tot en paper*, i Eustaquí Castellanos, pioner a València del joguet educatiu. Entre els miniaturistes, destaca Mallol, propietari d'una tenda. Entre tots mantenen un poc la flama del món del retallable. En definitiva, se'ns obri una forma particular d'oci per a menuts i grans, per a jugar a soles o en companyia, en la qual cal, simplement, paper, tisores, goma, temps i una fantasia a desenrotllar. □